

بسم الله الرحمن الرحيم

اخلاق در
برنامه ریزی و طراحی شهری

تألیف: محمود سورچه

سرشناسه	: شورجه، محمود، ۱۳۶۱-
عنوان و نام پدیدآور	: اخلاق در برنامه‌ریزی و طراحی شهری / تألیف محمود شورجه.
مشخصات نشر	: تهران، پرهام‌نقش، ۱۳۹۳
مشخصات ظاهری	: ۱۲۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۲۶-۲۹-۶
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا
داشت	: کتابخانه.
یادداشت	: نمایه.
نوع	: شهرسازی-جنبه‌های اخلاقی.
موضوع	: اخلاق مهندسی.
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ الف۳۸۴/ش۱۶۶/HT
رده بندی دی‌سی	: ۱۷۴/۹۳۰۷۱۲۱۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۶۱۸۲

پرهام‌نقش

اخلاق در برنامه‌ریزی و طراحی شهری

تألیف: محمود شورجه

ناشر: پرهام‌نقش

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

نوبت و تاریخ انتشار: اول، ۱۳۹۳

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۲۶-۲۹-۶

قیمت: ۸۵۰۰ تومان

© کلیه حقوق چاپ و نشر این اثر برای ناشر محفوظ است. تکثیر و تولید آن به هر صورت بدون اجازه مکتوب ناشر مجاز نیست.

مراکز پخش و فروش:

کتابفروشی پرهام، خیابان انقلاب، ابتدای خیابان ۱۳ فروردین، پلاک ۲۹۷، تلفن: ۶۶۴۶۸۲۳۵

انتشارات سیمای دانش: ۶۶۴۶۴۷۷۹

مسئولیت صحت مطالب کتاب به عهده نویسنده می‌باشد.

www.parhambook.com

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۶
سپاسگزاری.....	۷
فصل اول: بحران فرهنگی - اخلاقی و مسئولیت‌های برنامه‌ریزان و طراحان شهری.....	۹
مقدمه.....	۱۰
فرهنگ امروز و مسئله ازخودیگانگی.....	۱۱
تحول به سمت ماشینی شدن.....	۱۲
تولید انبوه مصرف‌گرایی.....	۱۲
ازخودیگانگی انسان‌زدایی.....	۱۳
ابتذال در معنا و هویت.....	۱۵
منشاء بحران؛ جهان بی‌ایمان و ماشینی.....	۱۶
علم و علم‌گرایی.....	۱۷
علم‌گرایی و تخصص‌های برنامه‌ریزان و طراحان.....	۱۸
نگرش انسان‌گرایانه.....	۱۹
رویداد خاص با توصیف‌های مختلف.....	۱۹
مسئولیت‌های اخلاقی برنامه‌ریزان و طراحان شهر.....	۲۱
مشارکت در برنامه‌ریزی و طراحی شهری.....	۲۵
جمع‌بندی.....	۲۷
فصل دوم: مفهوم اخلاق در برنامه‌ریزی و طراحی شهری.....	۲۹
مقدمه.....	۳۰
ارتباط بین اخلاق و طراحی.....	۳۰
- اخلاق و زیبایی‌شناسی.....	۳۱
- اخلاق و کارکرد.....	۳۲
- اخلاق و محیط طبیعی.....	۳۲
یکپارچه‌سازی اخلاق در طراحی و برنامه‌ریزی.....	۳۳
ارتباط بین اخلاق و برنامه‌ریزی.....	۳۴
- منافع عمومی.....	۳۶
- مشارکت دموکراتیک.....	۳۶
طراحی مکان‌ها و برنامه‌ریزی محیط‌ها.....	۳۷

۳۷	مدل‌های فرایند طراحی
۳۸	- مدل عقلانی
۳۸	- مدل غیرعقلانی
۳۸	- مدل عقلانی - غیرعقلانی
۳۹	مدل‌های فرایند برنامه‌ریزی
۴۰	- مدل برنامه‌ریزی عقلانی محدود (یا مشروط)
۴۰	- مدل برنامه‌ریزی تدریجی و گسسته
۴۰	- مدل برنامه‌ریزی گفتگویی
۴۱	ارزش‌ها و ارزش در برنامه‌ریزی
۴۲	- ارزیابی گفتگویی
۴۳	- ارزیابی از قبل - رسمی
۴۵	- ارزیابی سریع یا غیررسمی
۴۶	- ارزیابی شهودی - غیراستدلالی
۴۷	تفاوت اخلاق و ارزش‌ها در طراحی و برنامه‌ریزی
۴۷	اخلاق در طراحی
۴۸	اخلاق در برنامه‌ریزی
۴۹	تفاوت‌ها
۵۱	جمع‌بندی
۵۳	فصل سوم: عدالت در برنامه‌ریزی و طراحی شهری
۵۴	مقدمه
۵۵	نظریه عدالت «طراحی - محور»
۶۳	نظریه «عدالت - شهر»
۶۹	نظریه «عدالت گفتگویی»
۷۴	نظریه «حق معطوف به شهر»
۷۸	جمع‌بندی
۸۱	فصل چهارم: اخلاق در فضاهای عمومی شهر
۸۲	مقدمه
۸۳	مفهوم فضای عمومی

۸۵	دو نگرش متفاوت درباره فضای عمومی
۸۵	نگرش اول: فضای عمومی
۸۷	نگرش دوم: فضای عمومی در حال خصوصی شدن نیست
۸۸	ضرورت فضای عمومی
۸۹	— فضای عمومی برای مردم بدون سرپناه
۹۰	— فضای عمومی برای عموم مردم
۹۰	جمع‌بندی
۹۳	فصل پنجم: مسائل اخلاقی شهرهای امروز
۹۴	مقدمه
۹۴	اهمیت تکثرگرایی پیچیدگی در شهرهای امروز
۹۵	تکثرگرایی
۹۵	پیچیدگی
۹۶	سطوح گفتمان اخلاقی در شرایط
۹۷	اخلاق نهادی
۹۸	— سادگی
۹۹	— ضد بوروکراسی
۹۹	— بی‌طرفی
۹۹	— ثبات
۱۰۰	— باز بودن چارچوب قوانین
۱۰۲	اهداف
۱۰۲	— ساخت یک شهر عادلانه و خلاق
۱۰۲	— افراد به عنوان منبع نهایی
۱۰۳	اخلاق حرفه‌ای
۱۰۳	— وظایف عمومی و خاص
۱۰۳	— به رسمیت شناختن محدودیت‌های ذاتی
۱۰۵	جمع‌بندی
۱۰۶	کتابشناسی و منابع
۱۱۸	نمایه

پیشگفتار

موضوع اخلاق زمانی به عرصه برنامه‌ریزی و طراحی شهری ورود پیدا می‌کند که برنامه‌ریزان و طراحان خود را در مقام پاسخ به این سؤال قرار دهند که یک «شهر خوب» چگونه شهری باید باشد. تلاش در جهت پاسخ به این سؤال گاه‌ها منجر به روشنگری برخی ابعاد پنهان در فعالیت برنامه‌ریزی و طراحی می‌شود که بر اساس فهم متفاوت دیده نمی‌شوند و یا ظاهراً بدیهی و درست به نظر می‌رسند، در حالی که در واقعیت این‌گونه نیستند. به همین دلیل است که اکثر تلاش‌های ما در طول تاریخ به منظور ساخت یک شهر «خوب و انسانی» «نهایت «بد و غیر انسانی» از کار درمی‌آید. این کتاب تلاشی در جهت پرتوافکنی بر این ابعاد پنهان است.

پاسخ برنامه‌ریزان و طراحان شهری به سؤال فوق (با وجود یک‌سری همپوشانی‌ها در برخی زمینه‌ها)، در کل متفاوت از هم بوده است. زیرا راه‌های رسیدن به شهر خوب در نظر آنها متفاوت است. برنامه‌ریزی بیشتر به جنبه‌های «رویه‌ای» شهر خوب، و طراحی بر جنبه‌های «ماهوی» شهر خوب نظر دارد. به علاوه، معیارهای ارزیابی آنها نیز از هم متفاوت است. برنامه‌ریزان بر ارزیابی عقلانی متمرکزند و طراحان بر ارزیابی زیبایی‌شناسی تأکید دارند. با توجه به چنین مواضع متفاوت از یک سو، و ابعاد پیچیده و پنهان شهرهای امروز از سوی دیگر، برنامه‌ریزان و طراحان چگونه می‌توانند به ساخت یک شهر خوب یاری رسانند؟ چه مسئولیت‌های اخلاقی متوجه آنهاست؟ آیا راهی برای یکپارچه ساختن موضوع اخلاق در برنامه‌ریزی و طراحی وجود دارد؟ این کتاب سعی دارد این سؤال را از منظر «خوب» به چنین سؤالاتی، به روشنگری جنبه‌های متفاوت اخلاق در برنامه‌ریزی و طراحی و مسئولیت‌های اخلاقی آنها در این زمینه بپردازد.

تکثرگرایی فرهنگی، ارزش‌ها و اخلاق، ویژگی ذاتی شهرهای مدرن است. از این رو، یافتن راه‌حلی به منظور نه تنها به رسمیت شناختن همه انواع تکثرها و فرهنگ‌های اخلاقی در شهر بلکه شیوه عمل بدان، تبدیل به مسئله اصلی فرهنگی - اخلاقی در برنامه‌ریزی و طراحی شده است. سؤالات اخلاقی برنامه‌ریزان و طراحان شهری (با توجه به اهمیت نقش آنها در این زمینه) در برابر چنین سؤالی شدت پیچیده و متکثر، هم متوجه در نظر گرفتن تکثر و هم یکپارچه ساختن آنهاست. حل چنین مسئله پیچیده‌ای، مطمئناً فراتر از تجویزها و توصیه‌های اخلاقی و قبل از هر چیز نیازمند خودآگاهی برنامه‌ریزان و طراحان از بنیان‌های ارزشی و اخلاقی رشته‌شان است. این کتاب (که بخش تکمیل‌کننده کتاب دیگری تحت عنوان «برنامه‌ریزی در قرن ۲۱» می‌باشد) صرفاً تلاشی جهت کمک به این خودآگاهی است. بدون وجود چنین خودآگاهی، برنامه‌ریزان و طراحان همچنان در مرحله ارائه توصیه‌های اخلاقی در نظر و انجام کار با نتایج و پیامدهای غیراخلاقی در عمل باقی خواهند ماند و رسیدن به «شهر خوب» بدل به آرمانشهری تخیلی و دست‌نیافتی خواهد شد.